

SID

سرویس های ویژه

سرویس ترجمه تخصصی

کارگاه های آموزشی

بلاگ مرکز اطلاعات علمی

سامانه ویراستاری STES

فیلم های آموزشی

کارگاه های آموزشی مرکز اطلاعات علمی

مقاله نویسی علوم انسانی

اصول تنظیم قراردادها

آموزش مهارت های کاربردی در تدوین و چاپ مقاله

نهادینه کردن فرهنگ حفاظت از محیط زیست در دانش آموزان

نام نویسندگان:

حمیدرضا جوکار^۱ و آناهیتا مفخمی مهرآبادی^۲

چکیده

بقای نوع بشر و ارتقای سطح زندگی او، ایجاب می‌کند که انسان از رابطه صحیح با محیط زیست آگاه شده و دیدگاه‌هایی را برای حفظ و بهبود کیفیت آن بیوراند. تجربه موفق کشورهای پیشگام در مسایل زیست محیطی نشان می‌دهد که برای حفاظت از محیط زیست قبل از هر چیز باید گروه‌های انسانی را آموزش داد. آموزش محیط زیست می‌تواند سبب تقویت فرهنگ زیست محیطی برای رسیدن به اهداف توسعه پایدار گردد. هدف از آموزش محیط زیست، پرورش افرادی فعال و آگاه نسبت به مسایل محیط زیست و ایجاد حس مسئولیت‌پذیری در آن‌ها جهت حفاظت و حمایت از آن است. بدیهی است که یکی از راه‌های تحقق این امر، افزایش نقش دانش‌آموزان در حفاظت از محیط زیست می‌باشد. لذا پژوهش حاضر در صدد بررسی راهکارهای ارتقا فرهنگ حفظ محیط زیست و افزایش نقش دانش‌آموزان در حفظ آن، برآمده است. همچنین در این تحقیق بر این هستیم که از طریق مهم‌ترین راهکارهای نظام آموزشی (از سه جنبه‌ی: کتب درسی - معلمان - فعالیت‌های پژوهشی) به نهادینه کردن فرهنگ حفظ محیط زیست در دانش‌آموزان بپردازیم. یکی از مهم‌ترین راهکارهای نهادینه کردن فرهنگ حفاظت از محیط زیست در دانش‌آموزان، ایجاد فضای سبز مدارس به کمک دانش‌آموزان و گردش علمی و بازدید از مناطق آلوده می‌باشد. هم‌چنین ارائه‌ی تصاویر واضح و جذاب زیست محیطی در کتب درسی، افزایش آگاهی معلمان در زمینه مسایل زیست محیطی با هدف انتقال به دانش‌آموزان و تلاش معلمان برای افزایش انگیزه دانش‌آموزان به حفظ محیط زیست و تشویق معلمان فعال در زمینه‌ی موضوعات زیست محیطی از دیگر عوامل مهم در ارتقا سطح فرهنگ نگهداری از محیط زیست در دانش‌آموزان است.

کلمات کلیدی: فرهنگ حفظ محیط زیست، نقش دانش‌آموزان، راهکارهای نظام آموزشی

^۱ دانشجوی کارشناسی دانشگاه فرهنگیان، پردیس شهید رجایی شیراز (نویسنده مسئول) Email:hrjokar@yahoo.com

^۲ دانشجوی کارشناسی دانشگاه فرهنگیان، پردیس سلمان فارسی شیراز Email:anahitamofakhami۷۳@yahoo.com

مقدمه

امروزه افکار جهانیان بیش از پیش به خطرهای ناشی از مسائل زیست محیطی و پیامدهای آن آگاهی یافته است. انسان با گذشت زمان، دریافت که برای بهره‌برداری بهتر از محیط زیست باید آگاهی بیشتری نسبت به واقعیت‌های موجود در آن کسب کند و واقعیت‌هایی چون انتقال منابع به نسل‌های آینده، جلوگیری از تخریب محیط زیست، رفع نیازهای نسل فعلی و ... را مد نظر داشته باشند. (رضایی و همکاران، ۱۳۸۵) به طوری که امروزه حفظ بهبود و ایجاد محیط زیست سالم یکی از مولفه‌های مهم دستیابی به توسعه پایدار قلمداد می‌شود. توجه روز افزون به محیط زیست ناشی از نحوه مدیریت نوع بشر بر روی کره زمین طی سال‌های متمادی بوده است. با توجه به فعالیت‌های خودآگاهانه و عمدی بشر، نمی‌توان از عنصر انسانی به‌عنوان تأثیرگذارترین عوامل تغییر شرایط زیستی کره زمین چشم پوشی کرد. (محمودی و همکاران، ۱۳۸۵)

اندیشمندان آموزش را مقدمه و سرآغاز بلوغ فکری و تعمیق قدرت تفکر و تحلیل‌های ذهنی در افراد و ابزار استراتژیک تحول و توسعه اجتماعی می‌دانند. تجارب جهانی حاکی از آن است که آموزش یکی از موثرترین عوامل در تغییر مهارت، تخصص، بینش و نگرش منابع انسانی و تحول اجتماعی در بین افراد و اقشار جامعه است. (صدوق، ۱۳۸۵) آموزش محیط زیست به دنبال تعلیم شهروندی است که از محیط بیوفیزیکی و مسایل مربوط به آن مطلع بوده و بتواند به حل آن‌ها کمک کرده و مشتاق کار کردن برای اجرای راه حل باشد. (استاپ، ۲۰۰۶)

اتفاق نظر وسیعی در این مورد است که آموزش و پرورش مهم‌ترین وسیله‌ای است که جامعه برای رویارویی با چالش‌های آینده در اختیار دارد. در این که جهان فردا را آموزش و پرورش شکل خواهد داد تردیدی نیست. پیشرفت ما به طور روزافزونی وابسته به محصولات است که ذهن‌های درس خوانده و آموزش دیده تولید می‌کنند و نیز بدیهی است که ذهن‌های آموزش دیده و غرایز تربیت شده نه فقط در آزمایشگاه‌ها و موسسات تحقیقی بلکه در هر لایه‌ای و عرصه‌ای از زندگی مورد نیازند؛ و البته برخورداری از آموزش شرط لازم برای مشارکت مؤثر در زندگی جهان امروز در همه‌ی سطوح است. آموزش قطعاً کلیت بی‌کم و کاست پاسخی نیست که باید به هر مسئله‌ای داده شود، اما در گسترده‌ترین معنای خود، آموزش و پرورش باید یک بخش حیاتی از کل تلاش‌هایی باشد که برای مقصود و ایجاد روابط نو در بین مردم و تشویق رعایت بیش‌تر نیازهای محیط صورت می‌گیرد. (یونسکو، ۱۳۷۹)

تبدیل کردن امر حفاظت محیط زیست به یک باور ذهنی و عادت، مهم‌ترین راهی است که در نهایت به حفظ محیط زیست می‌انجامد. بهترین زمان برای ایجاد چنین باوری نیز از دوران کودکی است؛ که در این زمینه مدارس به‌عنوان بخشی از آموزش و پرورش نقش حیاتی دارند. لذا جستجوی راهکارهای افزایش نقش دانش‌آموزان در حفظ محیط زیست جهت جلوگیری از تخریب آن و استفاده بهینه از منابع طبیعی موجود در حفظ سرمایه‌های ملی برای نسل‌های آینده الزامی می‌باشد.

بیان مسئله

متفکران جهان با توجه به مشکلات و معضلات زیست‌محیطی ناشی از فعالیت‌های انسان در پهنه‌ی جهانی به امر آموزش محیط‌زیست و حفاظت از آن به‌ویژه در چند دهه‌ی اخیر توجه بسیار نموده‌اند که نمونه‌ی آن کنفرانس‌های بین‌المللی متعددی است که در این زمینه برگزار شده است. از جمله برپایی اولین کنفرانس سازمان ملل در ۱۹۷۲ (استکهلم) درباره‌ی موضوع‌های زیست‌محیطی و تصویب بیانیه ۲۶ ماده‌ای محیط زیست انسانی که نخستین بیانیه مشترک ۱۱۳ کشور درباره‌ی توجه به تعهد آن‌ها نسبت به محیط‌زیست انسانی است. در این کنفرانس بر نقش آموزش و پرورش در آگاه‌سازی مردم و شناساندن موضوعات زیست‌محیطی به مردم تأکید شد و همچنین آشنا کردن تربیت‌معلمان و تشویق آن‌ها به کاربرد و آزمایش مواد درسی و روش‌های جدید آموزش محیط زیست توصیه گردید.

واقعیت این است که امروزه در ایران اسلامی نیز شاهد بحران ناشی از ازدیاد بی‌رویه‌ی جمعیت در دهه‌ی ۶۰ و افزایش تقاضای منابع هستیم که تجاوز به محیط زیست را تشدید کرده است و آثار تلاش مسئولان برای زدودن اثرات تخریبی دخالت‌های ناروا در این خصوص را کم‌اهمیت ساخته است. به همین دلیل بحث آموزش حفظ محیط‌زیست نسبت به سال‌های گذشته بیشتر مورد توجه قرار گرفته است و به جاست که با نگرشی منطقی به محیط زیست ضمن بهره‌وری بهینه و مستمر از منابع طبیعی در جهت توسعه‌ی پایدار از سرمایه‌های ملی نسل‌های آینده نیز محافظت کنیم.

هدف از آموزش محیط‌زیست، پرورش افرادی فعال و آگاه نسبت به مسائل محیط زیست و درک مسئولیت آن‌ها در حفاظت و حمایت از آن است. (رحمانی، ۱۳۸۷) آموزش محیط زیست، به هیچ وجه صرفاً به دنبال افزایش دانش نظری برای مخاطبان خود نیست؛ بلکه بیشتر به دنبال توانمندسازی آنان در جهت شناسایی و حل مسائل خود و افزایش قدرت تحلیلی آنان است. (محمودی و همکاران، ۱۳۸۵) فراگیران باید قادر شوند تا شرایط را نقد کرده و زوایای پنهان را آشکار کنند. دانش زیست‌محیطی باید به کنش و تغییر عملی منجر شود.

بدیهی است که یکی از راه‌های تحقق این امر افزایش نقش دانش‌آموزان در حفاظت از محیط‌زیست می‌باشد. از آن جایی که کودکان و نوجوانان اقشار آینده‌ساز جامعه هستند، با سرمایه‌گذاری مناسب بر روی آن‌ها می‌توان کیفیت جامعه را به نفع پیشرفت و توسعه تغییر داد و توجه به این گروه‌ها در زمینه‌ی حفظ محیط‌زیست دارای اهمیت زیادی می‌باشد، زیرا شخصیت آنان در این دوره شکل گرفته و سال‌های میانی تحصیل به‌عنوان سال‌های تعیین‌کننده برای شکل دادن به نگرش مثبت در افراد محسوب می‌گردد. با تربیت دانش‌آموزان حافظ محیط‌زیست از طرفی سبب انتقال اطلاعات و تجربیات آنان به محیط خانواده می‌شویم، به طوری که می‌توانیم آن‌ها را به‌عنوان همیار محیط زیست تعلیم داده تا مسایل زیست محیطی را به خانواده‌ی خود گوشزد کنند و از طرف دیگر آنان به‌عنوان پدران و مادران فردا که حساسیت به حفظ محیط زیست در باورهایشان درونی گشته است به تربیت نسل آتی خواهند پرداخت.

اهداف پژوهش

اگر بخواهیم دانش‌آموزان را در حفاظت از محیط‌زیست شرکت دهیم باید برای آنان برنامه‌ریزی صحیحی داشته باشیم و در این خصوص به آن‌ها آموزش دهیم. آموزش باید شناخت افراد را افزایش دهد و انگیزه‌های لازم را برای حفظ محیط زیست در آنان تقویت کند و نیز مهارت‌های لازم را برای نیل به راه‌حل‌های کارشناسانه مسائل محیط‌زیست در افراد ایجاد گرداند. در این راستا، جست‌وجوی راهکارهایی که زمینه‌ی شکل‌گیری اذهان دانش‌آموزان را برای درک مفاهیم زیست محیطی و عمل به اصول اولیه حفاظت از محیط زیست فراهم سازد، لازم می‌باشد. از این رو هدف اصلی مقاله‌ی حاضر، مطالعه و شناسایی راهکارهای مناسب برای نهادینه کردن فرهنگ حفاظت از محیط زیست و همچنین افزایش نقش دانش‌آموزان در حفظ آن می‌باشد. یکی از راهکارهای مورد مطالعه در این پژوهش، مربوط به نظام آموزشی بوده که از سه جنبه، تأثیرات کتب درسی، نقش معلمان و فعالیت‌های پژوهشی، در افزایش میزان آگاهی و انگیزه زیست-محیطی دانش‌آموزان مورد بررسی قرار گرفته است.

روش تحقیق

روش تحقیق در این مقاله کتابخانه‌ای (چاپی و الکترونیکی) است؛ یعنی با استفاده از کتب و مقالات فارسی موجود و قابل دسترس و همچنین جستجو و مراجعه به پایگاه‌های اینترنتی، اطلاعات مورد نیاز استخراج شده و سپس با روش توصیفی-تحلیلی مورد تفسیر و پردازش قرار گرفته است.

مهم‌ترین راهکارهای نظام آموزشی

امروزه بهبود کیفیت محیط زیستی یکی از مولفه‌های مهم دستیابی به توسعه‌ی پایدار قلمداد می‌شود و عامل انسانی یکی از تأثیرگذارترین عوامل تغییر زیستی می‌باشد. تجربه موفق کشورهای پیشگام در مسایل زیست‌محیطی نشان می‌دهد که برای حفاظت از محیط زیست قبل از هر چیز باید گروه‌های انسانی را آموزش داد تا جایی که انسان‌های آموزش دیده و تربیت شده افرادی فعال آگاه و مسئولیت‌پذیر نسبت به محیط‌زیست خود بار آمده و انگیزه‌های لازم را برای مشارکت فعال در حفاظت و بهبود محیط زیست خود به دست آورده باشند که در این راستا آموزش و پرورش نقش بسیار عمده‌ای را ایفا می‌کند. بدین منظور پژوهش حاضر به بررسی راهکارهای افزایش نقش دانش‌آموزان در حفظ محیط‌زیست با توجه به نظام آموزشی می‌پردازد. این راهکار شامل سه قسمت بوده: راهکارهای مربوط کتب درسی، راهکارهای مربوط به نقش معلمان، راهکارهای مربوط به فعالیت‌های پرورشی در مدارس.

راهکارهای مربوط کتب درسی

نحوه‌ی تدوین کتب درسی نقش مهمی در تغییر دیدگاه دانش‌آموزان نسبت به طبیعت ایفا می‌کند. مهم‌ترین راهکارهای مربوط به کتب درسی که سبب ارتقا فرهنگ حفاظت از محیط‌زیست و افزایش نقش دانش‌آموزان در محیط‌زیست می‌گردد به ترتیب زیر است:

ارایه تصاویر واضح و جذاب زیست محیطی در کتاب‌ها

ارایه پیامدهای منفی ناشی از عدم رعایت مسایل زیست محیطی در کتاب‌ها

ارایه‌ی فعالیت‌های عملی تحقیقاتی در مورد محیط زیست در کتاب‌ها و تالیف کتاب مستقل درسی با نام محیط

زیست

ارایه آموزش‌های لازم جهت حفظ محیط زیست در کتاب‌ها با تاکید بر آموزه‌های دینی

افزایش مطالب زیست محیطی کتاب‌ها با تاکید بر مشکلات محلی

راهکارهای مربوط به نقش معلم

کودکان و نوجوانان امروز، وارثان طبیعت فردا خواهند بود؛ پس باید از همین امروز به آنان بیاموزیم که چگونه از طبیعت و محیط زیست خود محافظت کنند و قدر و ارزش آن را بدانند. این وظیفه خطیر بعد از والدین بر عهده‌ی معلمان است. معلمان می‌توانند در کلاس‌ها درباره اهمیت محیط‌زیست و نقش آن در زندگی و حیات موجودات زنده، به بحث و بررسی بپردازند. مهم‌ترین راهکارهای مربوط به نقش معلم که سبب ارتقا فرهنگ حفاظت از محیط زیست و افزایش نقش دانش‌آموزان در محیط‌زیست می‌گردد:

افزایش آگاهی معلمان در زمینه زیست‌محیطی با هدف انتقال به دانش‌آموزان

تشویق معلمان فعال در زمینه زیست‌محیطی

تلاش معلمان برای افزایش انگیزه دانش‌آموزان به حفظ محیط‌زیست

افزایش نقش مربیان بهداشت در زمینه مسایل زیست‌محیطی مدارس

استفاده معلمان از روش تدریس مشارکتی به جای سخنرانی در ارایه مطالب زیست محیطی

راهکارهای مربوط به فعالیت‌های پرورشی در مدارس

اخیرا فعالیت‌های پرورشی در مدارس مورد توجه مدیران، کارکنان و دست‌اندرکاران قرار گرفته و اهمیت و کارکردش بیشتر احساس می‌شود، چون می‌تواند در تربیت و شکوفایی و موفقیت دانش‌آموزان مؤثر واقع گردد. همچنین مدرسه

به عنوان گسترده ترین و در دسترس ترین محیط آموزشی و پرورشی نقش مهمی در فرهنگ سازی همه جانبه‌ی دانش آموزان در زمینه‌ی حفظ محیط زیست دارد. در زیر به بررسی راهکارهای مربوط به فعالیت‌های پرورشی در مدارس می‌پردازیم:

ایجاد فضای سبز مدارس به کمک دانش آموزان

گردش علمی و بازدید از مناطق آلوده و شرکت در اردوهای زیست محیطی

نمایش فیلم و اسلاید مربوط به مشکلات زیست محیطی

برگزاری نمایشگاه زیست محیطی و برگزاری جلسات پرسش و پاسخ با مسئولین محیط زیستی

تشویق دانش آموزان برای فعالیت در تشکل‌های زیست محیطی و ایجاد مسئولیت افتخاری، ماموریت محیط زیستی

برای آن‌ها

تفکیک زباله‌ها و جمع‌آوری کاغذ باطله توسط دانش آموزان و پاک‌سازی محیط زیست آموزشگاه به کمک گروه‌های

دانش آموزی

انجام فعالیت‌های پژوهشی و اجرای مسابقات نوشتاری مربوط به محیط زیست و تشکیل کمیته‌ی محیط زیست

مدرسه

دعوت از تشکل‌های مردم نهاد برای حضور در بین دانش آموزان

تشکیل اردوهای تابستانی آموزش مفاهیم زیست محیطی

بحث و نتیجه گیری

تحقیقات انجام شده توسط خانم کی‌منش نشان می‌دهد که از نظر دانش آموزان مهم‌ترین راهکارهای افزایش نقش آنان در نظام آموزش و پرورش به فعالیت‌های پرورشی است. دانش آموزان معتقدند که ایجاد فضای سبز مدارس به کمک آن‌ها و گردش علمی و بازدید از مناطق آلوده مهم‌ترین راهکارهای افزایش نقش دانش آموزان در حفظ محیط زیست است. (کی‌منش، ۱۳۹۲)

شیخ خطیبی معتقد است که از طریق گردش‌های علمی می‌توان معضلات زیست محیطی را به نوجوانان نشان داد که این امر برای بهبود و ارتقا فرهنگ زیست محیطی در بلند مدت مؤثر خواهد بود. (شیخ خطیبی و همکاران، ۱۳۸۵) پورابراهیمی و رایبی هم برای افزایش علاقه‌مندی دانش آموزان به محیط زیست گردش‌های علمی و بازدید از مناظر طبیعی را مؤثر دانسته‌اند. (پورابراهیم و همکاران، ۱۳۸۵)

سرمدی، بیان می‌دارد که توسط بازدیدهای علمی افراد به طور عملی با طبیعت برخورد خواهند داشت و اغلب در جریان بازدیدها تجربیاتی کسب می‌شود که تا پایان عمر به همراه شخص می‌ماند. (سرمدی، ۱۳۷۷)

از نظر یونسکو، برای دستیابی به اهداف آموزش محیط زیستی بایستی از روش‌های آموزشی استفاده شود که مسئله -

محور بوده و زمینه‌ی مشارکت هر چه بیشتر مخاطبان را در فرآیند یادگیری فراهم کند. به نحوی که افراد را فعالانه در حل مسائل درگیر کرده و آن‌ها را تشویق کند تا به فعالیت‌های عملی به سود محیط زیست ملحق شوند. (یونسکو، ۱۳۷۰)

بنده نیز بر این اعتقاد هستم که فعالیت‌های پرورشی بیش از آموزش‌های تئوری سبب ایجاد حساسیت در دانش‌آموزان نسبت به مسائل مربوط به محیط‌زیست می‌گردد. هم‌چنین، افزایش آگاهی معلمان در زمینه مسائل زیست-محیطی با هدف انتقال به شاگردان از جمله مهم‌ترین راهکارهای نقش معلمان در فعال‌سازی دانش‌آموزان جهت حفظ محیط زیست می‌باشد. در این راستا معتقدم که تشویق معلمان فعال در زمینه‌ی موضوعات زیست محیطی نیز بسیار مثمر ثمر است.

هادی پور و شکروی، در پژوهش خود چنین بیان نموده‌اند که در مدارس باید تدریس زمینه‌های زیست‌محیطی به وسیله آموزگاران اجباری شود تا آنان مجبور به مطالعه و عمل گردند و باید از طریق کلاس‌های ضمن خدمت و حضوری و به صورت عملی به معلمان آموزش داده شود و حتی احترام به محیط زیست از ارکان ارزشیابی آنان قرار گیرد تا زمینه‌ی رقابت فراهم گردد. (هادی پور و همکاران، ۱۳۸۵)

کارگروه هیئت دولت نیز جهت ارتقای آگاهی‌های زیست‌محیطی در بخش مدارس، عدم توجه به وضعیت آموزش زیست‌محیطی معلمان را که یکی از اهرم‌های تأثیرگذار در تحقق اهداف آموزش محیط زیست می‌باشد به‌عنوان چالش موجود در این زمینه معرفی نموده است. (کارگروه هیئت دولت، ۱۳۸۵)

بادکوبی (۱۳۷۹) و اسماعیلی (۱۳۸۶) در تحقیقات خود نشان دادند که اطلاع‌رسانی معلمان در خصوص مسئله‌های زیست‌محیطی، بر دیدگاه دانش‌آموزان تأثیر مثبت دارد. این در حالی است که جوکار و میر دامادی، از تحقیق خود چنین نتیجه‌گیری کردند که بین اطلاع‌رسانی دبیران در خصوص حفظ محیط زیست با دیدگاه دانش‌آموزان نسبت به محیط زیست رابطه‌ای وجود ندارد. (جوکار و همکاران، ۱۳۸۹)

الوندی، در بررسی وضعیت موجود و مطلوب علوم‌زیستی دانش‌آموزان چنین اذعان می‌دارد که مدیر، معلم و سایر دست‌اندرکاران امر آموزش در مورد مطالب مربوط علوم‌زیستی و محیط‌زیست، آموزش‌های لازم را ندیده‌اند و پیشنهاد کرده است که برای رسیدن به وضعیت مطلوب تربیت علوم‌زیستی مدیران، معلمان و مربیان تربیتی در راستای درک اهمیت سواد زیستی محیطی آموزش‌های لازم را ببینند تا بتوانند جهت انتقال بهتر مفاهیم زیستی به دانش‌آموزان مؤثر واقع گردد. (الوندی، ۱۳۸۷)

در مورد تلاش معلمان جهت افزایش انگیزه دانش‌آموزان بر اساس تحقیقات به عمل آمده، افراد تحت تعلیم، بدون انگیزش لازم بهره‌ای از آموزش نمی‌برند و مباحث آموزش را سرسری و فراموش‌شدنی می‌پندارند. حیدری، یکی از راهکارهای مدیریتی برای ارتقا آموزش محیط زیست و تبیین فرهنگ زیست محیطی در جامعه را استفاده از نظریه‌ی انگیزش در افراد نوجوان و جوان می‌داند. او معتقد است که تشریح واقعیت‌ها و استفاده از مثال‌های ملموس، یکی از راه‌های ایجاد انگیزش در افراد نوجوان و جوان می‌باشد. (حیدری و همکاران، ۱۳۸۵) در کل می‌توان نتیجه گرفت که یکی از

راهکارهای مهم افزایش انگیزه‌ی دانش‌آموزان به محیط زیست توسط معلمان صورت می‌گیرد.

در زمینه‌ی تأثیر کتب درسی در افزایش نقش دانش‌آموزان جهت حفظ محیط زیست، طبق پژوهش خانم کی‌منش مهم‌ترین راهکارها، ارایه تصاویر جذاب و واضح زیست‌محیطی در کتاب‌ها و نیز ارایه پیامدهای ناشی از عدم رعایت مسائل زیست محیطی در کتاب‌ها بوده است. کارگروه هیئت دولت نیز یکی از چالش‌های موجود در بخش مدارس را جهت ارتقای آگاهی‌های زیست‌محیطی، کیفیت فعلی چاپ کتب درسی می‌دانند؛ که سبب کاهش میزان اثرگذاری پیام‌های زیست محیطی می‌گردد. (کارگروه هیئت دولت، ۱۳۸۵)

یکی از اهداف برنامه‌های آموزش بین‌المللی محیط‌زیست یونیسف^۱ این است که گرچه ارائه برخی از درس‌های محیط‌زیست، بخصوص در سطح متوسطه به صورت تخصصی ضرورت دارد، اما معمولاً موثرترین روش آن است که موضوع‌های زیست محیطی در دروس دیگر نیز گنجانده شوند. همچنین در این برنامه آمده است که معلمان علوم اجتماعی باید با آموزش دهندگان مسائل زیست محیطی همکاری کنند و با استفاده از روش‌های آنان آگاهی اجتماعی در زمینه نیاز به توسعه پایدار را در دروس خویش بالا ببرند و دروس دبیرستان باید مهارت‌های فنی و مدیریتی را که مردم برای تامین خویش در یک توسعه پایدار لازم دارند را نیز شامل شود. (یونیسف، ۱۳۷۷)

کرام‌الدینی، در تحلیل محتوای کتب درسی از نظر آموزش مفاهیم محیط‌زیست اذعان داشت که یکی از هدف‌های دراز مدت آموزش محیط‌زیست ایجاد و گسترش فرهنگ و اخلاق پایدار زیست محیطی برای مشاکت شهروندی در پاسداری از محیط‌زیست خود و حل مسائل آن است. آموزش محیط‌زیست در نظام آموزش و پرورش کشور، در حال حاضر نسبت به سال‌های قبل پیشرفت زیادی داشته است و موضوعات زیست‌محیطی در درس‌های مانند جغرافیا، شیمی و زیست‌شناسی در مقطع متوسطه گنجانده شده است، اما این موضوعات کافی نیست و هنوز تا رسیدن به وضعیت مطلوب راه زیادی مانده است. (کرام‌الدینی، ۱۳۸۳)

حاج حسینی و همکاران، در تعیین اولویت‌های آموزشی دانش‌آموزان مقطع متوسطه تهران در زمینه‌ی محیط زیست اذعان داشتند که این دانش‌آموزان برنامه‌های موجود آموزش محیط زیست را پاسخگوی نیازهای مقطع سنی متوسطه تشخیص نداده و ایجاد تغییر در برنامه‌های آموزشی را ضروری می‌دانند. (حاج حسینی، ۱۳۸۹)

لوزی و همکاران، در تحقیقات مربوط به آموزش‌های زیست محیطی که در هفدهمین کنفرانس سالانه کانون ملی محیط‌زیست و آموزش و پرورش در فلوریدا ارائه گردید، بیان نمودند که دانش‌آموزان مورد تحقیق آن‌ها بیشتر دانش خود را از مفاهیم زیست‌محیطی و از طریق آموزش غیررسمی و از محیط خارج از مدرسه دریافت می‌دارند. آن‌ها معتقدند که یک مدرسه مبتنی بر برنامه می‌تواند با تنظیم بازدید از محل واقعی و آشنا مثل باغ‌ها، جنگل‌ها، پارک‌های طبیعی، موزه، مناطق حیات‌وحش، مراکز زیست محیطی را به دانش‌آموزان خود بیاموزند. (لوزی، ۱۹۸۱)

^۱ UNET: United Nations Environment Program

پیشنهادهای

- (۱) یکی از مهم‌ترین راهکارهای آموزشی در جهت افزایش نقش دانش‌آموزان در حفظ محیط‌زیست، مربوط به فعالیت‌های پرورشی است که مهم‌ترین و تأثیرگذارترین راهکار آن ایجاد فضای سبز مدارس به کمک گروه‌های دانش‌آموزی است. بدین منظور سازمان حفاظت از محیط زیست و سازمان منابع طبیعی و شهرداری می‌توانند با مشارکت آموزش و پرورش و با قرار دادن امکانات لازم به کمک دانش‌آموزان به ایجاد فضای سبز در مدارس اقدام نمایند.
- (۲) گردش علمی و بازدید از مناطق آلوده نیز راهکار مهمی در نهادینه کردن فرهنگ حفظ محیط‌زیست در دانش‌آموزان است. لذا پیشنهاد می‌گردد، با در نظر گرفتن گردش علمی برای دانش‌آموزان به‌عنوان یک برنامه پرورشی برای کلیه مقاطع ابتدایی و متوسطه در نظر گرفته شود. باید توجه داشت که برای یک گردش علمی، ضمن یک برنامه‌ریزی دقیق، ابتدا مکان مورد بازدید شناسایی شود. این مکان باید دارای ارزش زیست‌محیطی بالا باشد مثل یک بوستان ملی، تالاب و... یا از مناطقی باشد که در به وجود آوردن مشکلات زیست محیطی سهمیم باشد مانند کارخانه‌ها و...
- (۳) افزایش آگاهی معلمان در زمینه‌ی مسایل زیست محیطی با هدف انتقال به دانش‌آموزان از دیگر راهکارهای مؤثر و مهم در افزایش نقش شاگردان جهت حفظ محیط زیست است. لذا پیشنهاد می‌گردد از طریق تشکیل کلاس‌های آموزش ماهانه یا سالانه توسط متخصصان چاپ مقاله، خبر یا پیام زیست‌محیطی در مجله‌ی رشد، برگزاری همایش‌ها و آرایه‌ی مقاله در خصوص مسائل محیط‌زیست توسط معلمان و انتخاب بهترین مقالات، تشکیل گروه‌های غیردولتی محیط زیست در میان معلمان و حتی افزایش آگاهی زیست‌محیطی در مراکز تربیت معلم، زمینه‌ی لازم را برای افزایش اطلاعات معلمان فراهم نماییم.
- (۴) تلاش معلمان برای افزایش انگیزه دانش‌آموزان به حفظ محیط زیست نیز یکی از راهکارهای مؤثر در حفظ محیط‌زیست می‌باشد. بدین منظور اتخاذ روش‌های انگیزشی توسط معلمان، انتخاب منابع آموزشی جذاب و اثربخش آموزشی، استفاده از رسانه و فن آموزشی متناسب با مخاطب، تحریک احساسات دانش‌آموزان با تشریح واقعیت و معضلات زیست‌محیطی و ... پیشنهاد می‌گردد.
- (۵) تشویق معلمان فعال در زمینه‌ی موضوعات زیست محیطی از دیگر راهکارهای منتخب دانش‌آموزان پژوهش فوق بوده است لذا می‌توان معلمان فعال را به صورت مادی و معنوی تشویق نمود و حتی بخشی از امتیاز ارزشیابی سالانه معلمان را به این فعالیت‌ها اختصاص داد تا زمینه‌ی رقابت برای سایرین فراهم گردد.
- (۶) آرایه‌ی تصاویر واضح و جذاب زیست محیطی در کتاب‌ها و هم‌چنین ارائه‌ی پیامدهای منفی ناشی از عدم رعایت مسائل زیست محیطی در کتاب‌ها از مهم‌ترین راهکارهای آرایه شده در پژوهش‌های انجام شده در مورد تأثیر کتاب‌های درسی بر افزایش نقش دانش‌آموزان در حفظ محیط زیست می‌باشد. بدین منظور پیشنهاد می‌گردد، آموزش و پرورش با غنی‌سازی تصاویر و محتوای کتاب‌های درسی تأثیر هر چه بیشتر مطالب زیست‌محیطی و پیامدهای آن به دانش‌آموزان

اقدام نماید.

منابع

- الوندی، حسین (۱۳۸۷). بررسی وضعیت مطلوب و موجود تربیت علوم زیستی دانش‌آموزان، قابل دسترسی در خبرگزاری ایسنا
- پورابراهیم، شراره؛ سرایی، زهرا (۱۳۸۵). سنجش میزان آگاهی محیط‌زیستی در ایلام، جلد دوم، کتاب آموزش محیط زیست، انتشارات کیان مهر، تهران، صفحات ۲۷۵-۲۹۳
- جوکار، گلناز، میردامادی، مهدی (۱۳۸۹). دیدگاه دانش‌آموزان دختر دبیرستان‌های شیراز نسبت به حفظ محیط زیست، پژوهش‌های ترویج و آموزش کشاورزی، شیراز، قابل دسترسی در پایگاه اطلاعات علمی SAD
- حاج حسینی، حمیده (۱۳۸۹). تعیین اولویت‌های آموزشی دانش‌آموزان متوسطه در زمینه‌ی محیط‌زیست، فصلنامه علوم و تکنولوژی محیط زیست، دوره‌ی دوازدهم، شماره ۱، صفحات ۱۷۹-۱۹۴
- حیدری، عمران؛ محرم‌نژاد، ناصر (۱۳۸۵). تدوین الگوی مدیریتی توسعه‌ی پایدار در آموزش محیط‌زیست برای نسل جوان کشور، مجله‌ی علوم و تکنولوژی محیط زیست، شماره ۲۸، صفحات ۶۸-۷۷
- رحمانی، فاطمه (۱۳۸۷). ضرورت آموزش محیط‌زیست به دانش‌آموزان، روزنامه افتاب، ۸ بهمن ۱۳۸۷
- رضایی، مجید و همکاران؛ آموزش محیط زیست و توسعه‌ی پایدار، جلد اول، کتاب آموزش محیط‌زیست، انتشارات کیان مهر، تهران، صفحات ۲۰۷-۲۳۰
- سرمدی، مصطفی (۱۳۷۷). آموزش زیست‌محیطی از جنبه‌های مختلف با تاکید بر نسل جوان، فصلنامه علمی محیط زیست، جلد دهم، شماره ۲، ۱۳۷۷، صفحات ۱۶-۲۳
- شیخ خطیبی، فرزانه؛ بحرینی، سید حسین (۱۳۸۵). آموزش زیست محیطی به شهروندان، جلد دوم، کتاب آموزش محیط‌زیست، انتشارات کیان مهر، تهران، صفحات ۳۰۵-۳۲۵
- صدوق، محمدباقر (۱۳۸۵). روند تحولات آموزش در سازمان محیط زیست، جلد اول، کتاب آموزش محیط زیست، انتشارات کیان مهر، تهران، صفحات ۱۶۵-۱۷۵
- کارگروه هیئت دولت؛ تدوین برنامه اجرا ارتقا آگاهی‌های زیست محیطی، قابل دسترسی در سایت: رهپویان عدالت
- کرام‌الدینی، محمد (۱۳۸۳). جایگاه آموزش محیط زیست در نظام رسمی آموزش و پرورش، فصلنامه علمی محیط زیست، شماره ۴۱، بهار، صفحات ۸۰-۸۵
- کی منش، معصومه (۱۳۹۲). راه‌های افزایش نقش دانش‌آموزان در حفظ محیط زیست، ۱۳۹۲
- محمودی، حسین و همکاران (۰). گارگاه آموزش مشارکتی برای آموزش محیط‌زیست، جلد اول، کتاب آموزش محیط

- زیست، انتشارات کیان مهر، تهران، صفحات ۱۵۰-۱۶۳
- هادی پور، مهرداد؛ شکروی، سمانه (۱۳۸۵). بررسی میزان آگاهی زیست‌محیطی در اراک، جلد اول، کتاب آموزش محیط زیست، انتشارات کیان مهر، تهران، صفحات ۲۶۳-۲۷۷
- یونسکو (۱۳۷۹). آموزش برای یک آینده پایدار، مترجم حسن پویا، انتشارات سازمان حفاظت از محیط زیست، تهران، صفحه‌ی ۱۷
- یونسکو (۱۳۷۰). آموزش بین‌المللی محیط زیست، مترجم فیروزه برومند، انتشارات کمیسیون ملی یونسکو در ایران
- یونیپ (۱۳۷۷). مراقبت از زمین راهبردی برای زندگی پایدار، مترجم: وهاب‌زاده، انتشارات جهاد دانشگاهی، مشهد
- LOZZIL a summary of research in environment education. ۱۹۷۱. ۱۹۸. In schools curriculage columbus (ohio) ERIC/SMEAC ۱۹۸۱, pp۵۱-۵۵
- stapp w.B.etal. the concept of environmental education journal of environmental education cited in <http://eelink.net/perspective>

SID

سرویس های ویژه

سرویس ترجمه تخصصی

کارگاه های آموزشی

بلاگ مرکز اطلاعات علمی

سامانه ویراستاری STES

فیلم های آموزشی

کارگاه های آموزشی مرکز اطلاعات علمی

مقاله نویسی علوم انسانی

مقاله نویسی علوم انسانی

اصول تنظیم قراردادها

اصول تنظیم قراردادها

آموزش مهارت های کاربردی در تدوین و چاپ مقاله

آموزش مهارت های کاربردی در تدوین و چاپ مقاله